

Şâfiî ve Hanbelî Meşhur Usûl Âlimlerinin Mürsel Hadise Yaklaşımı*

 Mehmet Turan**

Atf: Turan, Mehmet, Şâfiî ve Hanbelî Meşhur Usûl Âlimlerinin Mürsel Hadise Yaklaşımı, Artuklu Akademi, 2022/9 (2), 305-320.

Öz: Bir hadisin sahih kabul edilebilmesi için senedinin muttasıl olması gerekmektedir. Nitekim senedinde bulunan inkita nedeniyle mürsel rivayetler zayıf kabul edilmiş ve delil olarak kullanılmaya elverişli olmadığı hadisçilerin büyük bir çoğunluğu tarafından dile getirilmiştir. Usûl âlimleri ise mürsel hadisin tanımından tutun da delil olma yönünden değerine kadar hadisçilerden tamamen farklı bir bakış açısı ortaya koymuşlardır. Bu çalışmamızda öncelikle İmam Şâfiî'nin (204/820) mürsel hadis yaklaşımı ele alınıp incelenecek, mürsel hadisin kabulü hususunda var olduğu iddia edilen icmâya muhalefet ettiği iddiası tartışılacaktır. Daha sonra ise Şâfiî usûl âlimlerinin mürsel hadis yaklaşımı, fıkıh usûlü alanında kaleme alınmış temel eserlerden hareketle saptanmaya çalışılacaktır. Ayrıca çalışmamızda Ahmet b. Hanbelî'nin bizzat kendi görüşlerinden hareketle mürsel hadis yaklaşımı tespit edilecek ve Hanbelî usûl âlimlerinin mürsel hadis yaklaşımı ana hatlarıyla ele alınıp incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Hadis, Sünnet, Şâfiî, Hanbelî, İrsal, Mürsel Hadis

The Mursal Hadith Approach of Shafi'i and Hanbalî Famous Usul Scholars

Citation: Turan, Mehmet, The Mursal Hadith Approach of Shafi'i and Hanbalî Famous Usul Scholars, Artuklu Akademi, 2022/9 (2), 305-320.

Abstract: In order for a hadith to be considered authentic (şahîh), its transmission (sanad) must be mutasıl. As a matter of fact, hadith mursal is considered weak and not suitable for use as evidence by the hadith scholars because of the interruption (inqita) found in its narration chain. Usul scholars, on the other hand, had a completely different point of view than the hadithists on issues such as the definition of the mursal hadith and its status as evidence. In this study, first of all, Imam Shafi'i's (204/820) mursal hadith approach will be discussed and examined. Then, the claim that Imam Shafi'i opposes the consensus on the acceptance of the mursal hadith will be discussed. In addition, in our study, the mursal hadith approach will be tried to be determined based on Ahmet b. Hanbal's own views and the mursal hadith approaches of Hanbali scholars will be discussed and examined in outline.

Keywords: Hadith, Sunnah, Şâfi'i, Hanbalî, İrsâl, Mursal Hadith

Giriş

Bir hadisin sahih kabul edilebilmesi için muhaddislerce birtakım şartlar öne sürülmüştür. Bu şartlardan biri hadisin senedinin muttasıl olmasıdır. Dolayısıyla hadisin senedi muttasıl olmadığı takdirde hadis sahih olma vasfını yitirir. Senedinde inkitâ olması hasebiyle mürsel hadis de muhaddislerce zayıf kabul edilmiştir.

Mürsel hadisin zayıf kabul edilmesi, senedinden düşen/düşürülen râvinin kim olduğunun bilinmemesinden kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla senedden düşürülen râvi, sahabe olabileceği gibi tâbî de olabilir. Zaten mürselin muhaddislerce hüccet olarak kabul edilmemesi, senedinden sahabeye beraber bir veya birkaç tâbînin düşme ihtimaline binaendir. Bu ihtimal göz önünde bulundurulduğunda düşen râvinin kim olduğu bilinmemekte ve zayıf bir kimse olma ihtimali ortaya çıkmaktadır. Hadisçiler, ismi bilinse bile

* Bu makale 'Sahabe Mürseli' başlıklı doktora tezimizden üretilmiştir.

** Arş. Gör., Batman Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Temel İslam Bilimleri Bölümü, mehmet.turan@hotmail.com

cehalet sebebiyle râvinin hadisini kabul etmezler. Burada ise râvi için hem cehâletü'l-hâl hem de cehâletü'l-ayn söz konusudur. Dolayısıyla onlara göre mürsel hadis öncelikli olarak reddedilmelidir.¹

Usûl âlimlerinin mürsel hadis anlayışıyla ilgili müstakil çalışmalar bulunmamaktadır. Bu nedenle de çalışmamızda Şâfiî ve Hanbelî temel usûl eserlerinden hareketle usûl âlimlerinin mürsel hadis yaklaşımı ana hatlarıyla ortaya konulacak ve mürsel hadisin hüccet olarak alınabilmesi için öne sürülen kriterler tespit edilecektir.

1. İmam Şâfiî Mürsel Hadis Yaklaşımı

Şâfiî usûlcülerin mürsel hadis yaklaşımına değinmeden önce Şâfiî'nin (204/820) bu konudaki yaklaşımı ele alınmalıdır. Zira Şâfiî'nin mürsel hadise farklı bir yaklaşımı söz konusudur. Öncelikle şunu belirtmeliyiz ki; Şâfiî bir hadisin hüccet olarak kabul edilebilmesi için bazı şartlar öne sürmektedir. Hadisin sıhhatine işaret eden bu şartlardan biri, hadisin senedinde baştan sona bir kopukluğun olmaması gerektiğidir.² Dolayısıyla senedinde kopukluk bulunan hadisler doğal olarak zayıf kabul edilmiştir. Bu nedenle Şâfiî, mürsel hadisin hüccet olamayacağını söylemiş ve mürsel hadisle amel edilebilmesi için birtakım şartlar öne sürmüştür.³ Şâfiî senedinde inktâ bulunan mürsel hadisle ilgili görüşünü *er-Risâle* isimli eserinde dile getirmiştir.⁴ Ona göre tâbiünden, Hz. Peygamber'in ashabını görüp hadisi mürsel olarak aktaran kimselerin bu tür rivayetlerinin hüccet olarak kabul edilebilmesi için birtakım şartların bulunması gerekmektedir.⁵ Söz konusu şartlar şu şekilde sıralanabilir.

a) Hadisin müsned tariklerle desteklenmesi: Râvinin rivayet ettiği hadise bakılır; rivayet ettiği hadisi anlam bakımından birebir karşılayan müsned rivayetleri güvenilir hafızlarca rivayet edilmişse söz konusu durum mürsel hadisin sıhhatine yorumlanır.⁶

b) Mürsel rivayetin farklı bir tarikle rivayet edilmiş başka bir mürsel hadisle takviye edilmesi: Râvinin mürsel rivayetini destekleyen müsned rivayetler yoksa ve râvi irsâlde yalnız kalmışsa o zaman hadisin farklı bir tarikle gelen bir başka mürsel rivayetinin olup olmadığı araştırılır. Şayet hadisin farklı tarikle rivayet edilmiş mürsel bir rivayeti bulunursa bu, mürsel rivayete olan güveni artırır. Böylece başka bir mürsel tarikle desteklenen bu hadis hüccet kabul edilir. Fakat müsned tarikle desteklenmiş olan mürsel hadisten daha düşük mertebede yer alır.⁷

c) Mürsel hadise muvafık bir sahabe kavlinin olması: Mürsel hadisi destekleyen bir başka (tarikle rivayet edilmiş) mürsel rivayet yoksa hadisin içeriğine uygun bir sahabe kavlinin olup olmadığı araştırılır. Şayet ona muvafık bir sahabe kavline rastlanırsa bu, mürsel hadisin sahih bir aslının olduğuna işaret sayılır.⁸ Buna göre sahabe kavliyle desteklenmiş olan mürsel hadisle amel edilebilir.

d) İlim ehlinin çoğunluğu tarafından hadisin içeriğini destekleyecek yönde fetva verilmiş olması: Hadisin içeriğini destekler nitelikte âlimler tarafından fetva verilmiş olması, mürsel hadise olan güveni arttırmakta ve aynı şekilde bir aslının olabileceğine işaret sayılmaktadır.⁹

e) Rivayette bulunduğu kimselerin meçhul yahut hadis alma konusunda kendisinden sakınılan bir kimse olmaması: Râvinin rivayette bulunduğu şahısların sika ve güvenilir kimseler olması irsâlde bulunduğu kişinin de sika olması ihtimalini güçlendirmektedir. Bu da hadisin mahrecinin sıhhatine işaret sayılmıştır. Ayrıca irsâlde bulunan râvi, hadisi aldığı kaynağı açıkladığında, verdiği kaynak meçhul veya hadisleri kabul edilmeyen biri değilse, bu durum mürsel olarak rivayet ettiği hadisin sahih olabileceğine yorumlanır.¹⁰

¹ Ebu'l-Fazl Celâluddîn Abdurrahmân b. Ebî Bekr b. Muhammed el-Hudayrî es-Suyûtî eş-Şâfiî, *Tedribü'r-râvî fi şerhi takrîbi'n-Nevevî*, thk. Muhammed Eymen b. Abdillâh eş-Şebrâvî (Kahire: Dâru'l-Hadis, 2004), 161.

² Ebû Abdillâh Muhammed b. İdrîs eş-Şâfiî, *er-Er-Risâle*, thk. Ahmed Şakir (Mısır: Mektebetü'l-Halebî, 1940), 371-372.

³ Ahmed b. Alî b. Sâbit el-Hatîb el-Bağdâdî, *el-Kifâye fi ilmi'r-rivâye*, thk. Mahir Yasin el-Fahl (Dammam: Dâru İbni'l-Cevzi, 2011), 2/215-216.

⁴ Bilgi için bk. Fuat İstemî, *Bir Hadis Usulü Kaynağı Olarak er-Er-Risâle -Hadis İlimleri Açısından Bir İnceleme* (Ankara: Fecr Yayınları, 2019), 148.

⁵ Şâfiî, *er-Risâle*, 460.

⁶ Şâfiî, *er-Risâle*, 462.

⁷ Şâfiî, *er-Risâle*, 462.

⁸ Şâfiî, *er-Risâle*, 462-463.

⁹ Şâfiî, *er-Risâle*, 463.

¹⁰ Şâfiî, *er-Risâle*, 463.

f) Sika kimselere muhalif rivayette bulunmaması: Râvinin diğer râvilerle ortaklaşa rivayet ettiği hadislerde, rivayetinin diğer sika kimselerin rivayetine muhalif olmaması gerekir. Muhalefetin olmaması, râvinin rivayetine ve mahrecinin sıhhatine olan güveni arttırmaktadır.¹¹

Mürsel olarak rivayet edilmiş bir hadiste, zikretmiş olduğumuz hususların bulunması durumunda hadisin kabulü Şâfiî tarafından hoş karşılanmıştır. Bu şartları taşımayan mürsel rivayetlerin kabulü ise caiz görülmemiştir. Fakat gerekli şartları taşıyan mürsel hadisler her ne kadar hüccet olarak kabul edilse de muttasıl hadisin hüccet olma değerine erişememektedir.¹²

Şâfiî'nin, yukarıda sıralamış olduğumuz şartları kibâr-ı tabiînin mürselleri için zikrettiği anlaşılmaktadır. Zira o, söz konusu şartları zikrettikten sonra, kibâr-ı tabiînden sonra gelen ve Hz. Peygamber'in sahabilerinden birkaçı ile görüşmüş olan sığâr-ı tabiînin rivayetlerini kabul eden hiç kimseyi tanımadığını belirtmiştir.¹³

Şâfiî'nin *er-Risâle* isimli eserindeki görüşleri göz önüne alındığında, onun, yalnızca kibâr-ı tabiînin mürsel rivayetlerini, belirli kriterleri haiz olduğu takdirde kabul ettiği anlaşılmaktadır.¹⁴ Sığâr-ı tabiînin ve sonraki nesillerin mürsel rivayetlerini ise kabul etmeyen Şâfiî, bu hususu şu şekilde dile getirmektedir: "Hadis/usûl ilmini pür dikkat ve ilmi deneyimle inceleyen kimse, mürsel rivayetlerle ilgili açık delillere dayanarak -konumsal olarak- kibâr-i tabiînin altında bulunan herkesin mürsel rivayetlerini terkedecektir."¹⁵ Şâfiî, tabiînin büyüklerinden sonra gelen râvilerin mürsel rivayetlerinin kabul edilmeme nedenlerine örnek olarak şu hususları zikretmiştir:

- Rivayette buldukları kimseler hususunda, sıkı değil gevşek davranmaları
- Mürsel olarak rivayet ettikleri hadislerin kaynağının zayıflığına işaret eden delillerin bulunması
- Kibâr-ı tabiînden sonraki dönemlerde râvilerin çoğalması ve sened zincirinin uzamasından dolayı hadisin, zayıf râvilerden nakledilme ihtimalinin artmış olması¹⁶

Zikretmiş olduğu bu hususlardan hareketle onun araştırma neticesinde böyle bir kanaate vardığı söylenebilir.¹⁷

İmam Şâfiî'nin mürsel rivayetlerin kabulü için sıralamış olduğu şartlarla ilgili çeşitli eleştiriler mevcuttur. Örneğin Hanefiler, mürsel hadisin müsned bir hadisle desteklenmesi durumunda müsned hadisle amel edileceği için mürsel hadisin gereksiz olup devre dışı kalacağını belirtmişlerdir.¹⁸ Bu eleştiriye, isnadında kusur bulunup tek başına delil olmaya elverişli olmayan müsned bir hadisin kast edilmiş olabileceği şeklinde cevap verilmiştir. Böylelikle her ikisinin bir araya gelerek birbirini takviye ettiği aktarılmıştır.¹⁹ Fahreddin er-Râzî (606/1210) söz konusu eleştirileri sıraladıktan sonra Şâfiî'nin bu şartlardan kastettiği şeyi açıklamaya çalışmıştır. Şâfiî'nin bu şartlardan kastının, senedinden düşürülen râvinin bilinmemesinden dolayı rivayete karşı bir güvensizliğin meydana geldiği, söz konusu şartların bulunmasıyla rivayete güvenin arttığı ve doğru olma cihetinin ağırlık kazandığı yönündedir.²⁰ Dolayısıyla söz konusu destekleyici unsurların bulunması, mürsel rivayeti kuvvetlendirmekte ve amel edilebilir seviyeye yükseltmektedir.

İbn Hacer (852/1449), *Nüzheti'n-nazar* isimli eserinde Şâfiî'nin, mürsel hadisi, müsned veya mürsel olan bir başka tarikle desteklenmesi durumunda kabul ettiğini belirtmiştir. Ona göre, hadisin söz konusu şekilde desteklenmesi, senedinden hafzedilen râvinin sika olma ihtimalini güçlendirmektedir.²¹

¹¹ Şâfiî, *er-Risâle*, 463.

¹² Şâfiî, *er-Risâle*, 463-464; ayrıca bk. Mansur Koçinkağ, "İmâm Şâfiî'nin Mürsel Hadis Anlayışı", *Journal of Intercultural and Religious Studies Dergisi* 7, (2014), 61-80.

¹³ Şâfiî, *er-Risâle*, 465; Hatib el-Bağdâdi, *Kifâye*, 2/216.

¹⁴ Fuat İstemi, "İmâm Şâfiî'nin Kullandığı Hadis Kaynakları (er-Risâle Örneği)", *Şarkiyat İlmî Araştırmalar Dergisi*, 8/2 (16) (2016), 653.

¹⁵ Şâfiî, *er-Risâle*, 467.

¹⁶ Şâfiî, *er-Risâle*, 465; Hatib el-Bağdâdi, *Kifâye*, 2/216.

¹⁷ Ayrıntılı bilgi için ayrıca bk. Şâfiî, *er-Risâle*, 465-471.

¹⁸ Muhammed b. Ömer b. Hüseyin et-Teymî er-Râzî, *el-Mahsûl fi ilmi usûli'l-fikh*, thk. Tâhâ Câbir Feyyaz el-Alvânî (b.y.: Müessesetü'r-Risâle, 1997), 4/462.

¹⁹ Muhammed Salih b. Ahmed el-Xursî, *en-Nuketü'l-gurer* (Dimeşk: Dâru'l-Kadirî, 2008), 222-223.

²⁰ Râzî, *el-Mahsûl*, 4/462-463.

²¹ Ahmed b. Ali b. Muhammed b. Hacer el-Askalânî, *Nüzheti'n-nazar fi tavzîhi nuhbeti'l-fiker* (Kahire: Dâru'l-Âsâr, 2002), 30.

2. Şâfiî Usûl Âlimlerinin Mürsel Hadis Yaklaşımı

Usûlcülerin mürsel hadis anlayışı, Şâfiî'nin mürsel hadis yaklaşımıyla paralellik arz etmektedir. Zira Şâfiî usûlcülerin büyük bir çoğunluğu, mürsel hadisi hüccet olarak kabul etmemektedir. Şâfiî usûlcülerden Cüveynî (478/1085), "bizde mürsel hadis hüccet değildir" demiştir.²² Fakat o bu görüşlerinin aksine, *el-Burhân* adlı eserinde, hadisi rivayet eden râvinin sika olması ve sika kimselerden irsâlde bulunduğunu açıklaması halinde rivayetlerinin kabul edilebileceğini ve bu görüşü tercih ettiğini belirtmiştir.²³

Nevevî (676/1277), "الْحَدِيثُ الْمُرْسَلُ لَا يُحْتَجُّ بِهِ عِنْدَنَا" diyerek Şâfiî usûlcülerince mürsel hadisin kabul edilmediğini ifade etmiştir. Nevevî mürsel hadisin kabul edilmeme nedenini ise şu şekilde açıklamıştır: "İsmi açıklanıp birkaç kişinin kendisinden rivayette bulunduğu, fakat cerh ve ta'dil yönünden durumu bilinmediği için meçhul sayılan kimsenin rivayeti kabul edilmeyorsa; mürsel olarak aktarılan dolayısıyla senedden düşürüldüğü için hem hâli hem de şahsı bilinmeyen kimselerin rivayetleri öncelikli olarak reddedilmelidir."²⁴

Buna göre onun, mürsel hadisi, hem senedinden düşürülen râvinin meçhûl'l-hâl olması yani cerh ve ta'dil yönünden durumunun bilinmemesi hem de meçhûl'l-ayn olmasından dolayı reddettiği anlaşılmaktadır.

Beyhakî (458/1066), eserinin başında mürsel hadisin kabul şartlarını sıralamış²⁵ ve mürsel hadisin desteklenmeyip tek başına kaldığı durumlarda hüccet olarak kabul edilmeyeceğini açıklamıştır.²⁶ Keza Cüveynî de "bizde mürsel hadis hüccet değildir" demiştir.²⁷

Gazzâlî (505/1111), Şâfiî'nin mürsel hadisleri merdud kabul ettiğini belirtip²⁸ şahsı bilinmeyen birinin adâletinin tespit edilemeyeceğini söylemiştir. O, irsâlde bulunan râvinin âdil olmasının da bu durumu değiştirmeyeceğini ifade etmiştir.²⁹ Şâfiî fakihlerinden Tâceddîn es-Subkî (771/1370) de mürsel hadislerin kabul edilmediğini bildirmiştir.³⁰ Ayrıca başka kaynaklarda da mürsel hadisin kabul edilmemesi gerektiği aktarılmıştır.³¹

Bir hadisin kabul edilebilmesi için râvisinin âdil olduğunun bilinmesi gerekmektedir. Mürsel hadiste ise düşen râvinin kim olduğu bilinmemektedir. Bu nedenle de reddedilmesi gerektiği belirtilmiştir.³² Çünkü isnadsız hadisin kabul edilmesi durumunda dinin ifsad olacağından endişe edilmiştir.

Râvinin irsâlde bulunduğu kimseyi sika olarak görmesi de durumu değiştirmemektedir. Zira birinin sika kabul ettiğini bir başkası zayıf kabul edebilir. Bir râvinin cerh ve ta'dili hususunda kimi zaman ulemânın farklı kanaat ve görüşleri olduğu ehline malumdur. Örneğin Ebû Hanîfe'nin (150/767); "Câbir el-Cu'fî den (128/746) daha yalancısını görmedim." dediği kaynaklarda aktarılmaktadır. Başka âlimler ise onun, hadiste güvenilir biri olduğunu belirtmişlerdir.³³ Aynı şekilde Ebû Hanîfe'nin; "Haris el-A'ver (65/684) ve Atâ el-Horasânî'den (135/752) daha doğru sözlüsünü görmedim" dediği nakledilmiştir. Fakat bu iki râvi bazı âlimlerce zayıf kabul edilmişlerdir.³⁴

²² İmâmu'l-Haremeyn Abdülmelik b. Abdillâh el-Cüveynî, *Kitabu't-telhîs fi usûli'l-fikh*, thk. Abdullah Cevlem en-Nibâli-Beşir Ahmed el-Umerî (Beirut: Dâru'l-Beşâiri'l-İslâmiyye, 1996), 2/135.

²³ İmâmu'l-Haremeyn Ebu'l-Meâlî Abdülmelik b. Abdillâh b. Yûsuf el-Cüveynî, *el-Burhân fi usûli'l-fikh*, thk. Salih b. Muhammed b. Uveyde (Beirut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1997), 1/244-246.

²⁴ Ebû Zekeriyâ Yahyâ b. Şeref en-Nevevî, *el-Mecmû' şerhu'l-mühhezzeb*, thk. Muhammed Necib el-Mutîi (Cidde: Mektebetu'l-İrşad, ts.), 1/100.

²⁵ Ebû Bekr Ahmed b. el-Huseyn el-Beyhakî, *Marifetu's-sünen ve'l-âsâr*, thk. Abdulmutî Emin Kal'acı (Kahire: Dâru'l-Vefâ, 1991), 1/163-164.

²⁶ Beyhakî, *Marifetu's-sünen*, 1/402.

²⁷ el-Cüveynî, *Kitabu't-Telhîs fi Usûli'l-Fikh*, 2/135.

²⁸ Ebû Hâmid Muhammed b. Muhammed el-Gazzâlî et-Tûsî, *el-Menhul min talikâti'l-usûl*, thk. Muhammed Hasan Heyto (Dimeşk: Dâru'l-Fikr, 1998), 364.

²⁹ Ebû Hâmid Muhammed b. Muhammed el-Gazzâlî et-Tûsî, *el-Mustasfa fi ilmi'l-usûl*, thk. Muhammed b. Süleyman el-Eşkar (Beirut: Müessesetü'r-Risâle, 1997), 1/318.

³⁰ Takıyyüddîn Ali b. Abdilkâfi es-Subkî - Tâceddîn Abdulvehhâb b. Ali es-Subkî, *el-İbhâc fi şerhi'l-minhâc* (Beirut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1995), 2/339.

³¹ Osmân b. Abdirrahmân eş-Şehrezûrî, *Ulûmu'l-hadis*, thk. Nureddin Itr (Beirut: Dâru'l-Fikri'l-Muâsir, 1986), 55.

³² Cemâlüddîn Abdurrahîm b. el-Hasen el-İsnevî, *Nihâyetu's-sûl fi şerhi minhâci'l-usûl* (Beirut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1999), 277.

³³ Muhammed b. Ahmed b. Osmân ez-Zehebi, *Târihu'l-islâm ve vefeyâtu'l-meşâhîr ve'l-a'lâm*, thk. Beşar Avvad Ma'ruf (Beirut: Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, 2003), 3/385.

³⁴ Ebû Ca'fer Muhammed b. Amr b. Mûsâ el-Ukayli el-Mekkî, *ed-Dua'fâu'l-kebir*, thk. Abdulmutî Emin Kal'acı (Beirut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1984), 3/405-407; Ebû Ahmed b. Adî b. Abdillâh el-Cürcânî, *el-Kâmil fi dua'fâ'r-ricâl*, thk. Âdil Ahmed Abdulmevcud vd. (Lübnan: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1997), 2/449.

Yukarıda belirttiğimiz nedenlerden dolayı râvinin, ismini zikretmediği kimseyi sika olarak nitelemesi yeterli görülmemiş ve bu husustaki şahitliği kabul edilmemiştir. Bu nedenle ancak irsâlde bulunan kimsenin ismi zikredilip hali araştırıldıktan sonra rivayetinin kabul edilebileceği söylenmiştir.³⁵

Şâfiî fakihleri arasında farklı görüşte olan âlimler de bulunmaktadır. Örneğin Âmidî (631/1233), âdil kimselerin mürsel rivayetlerinin kabulü yönündeki görüşü, tercihe şayan bulmuştur.³⁶

Sonuç olarak, Şâfiî mezhebinin büyük bir çoğunluğunun, mürsel hadisi hüccet olarak kabul etmediği, yukarıda sayılmış olan kriterlerin bulunması durumunda ise mürsel hadisin hüccet olarak kabul edildiği ortaya çıkmaktadır.

3. Şâfiî'nin Saîd b. el-Müseyyeb'in Mürsel Rivayetlerine Yaklaşımı

Şâfiî'nin, Saîd b. el-Müseyyeb'in³⁷ mürsel rivayetlerine ayrı bir değer verdiği bilinmektedir. Konuyla ilgili olarak onun şöyle dediği nakledilmiştir: "Bize göre İbnü'l-Müseyyeb'in mürselleri hasendir."³⁸

Şâfiî'nin meşhur talebelerinden Müzenî'nin (264/878) aktarmış olduğu bu bilgi, birçok Şâfiî fakih tarafından da dile getirilmiştir. Şâfiî'nin, Saîd b. el-Müseyyeb'in münkatı' rivayetlerini, diğer münkatı' rivayetlerden ayrı tuttuğu da kendisinden nakledilmiştir.³⁹ Hatta onun, Saîd b. el-Müseyyeb'in mürsellerini araştırdığı ve başka tariklerden müsned olduğunu tespit ettiği söylenmiştir.⁴⁰ Kaynaklarda en sahih mürsellerin ona ait olduğu hususunda ittifak edildiği zikredilmektedir.⁴¹ Ahmed b. Hanbel ve Yahyâ b. Maîn gibi meşhur hadis âlimleri de bu görüştedirler.⁴² Onun Medineli meşhur yedi fakihten biri olması ve âlimler tarafından nice övgülere mazhar olması da mürsellerinin ayrı bir değer görmesine vesile olmuştur.⁴³ Hâkim en-Nisâbü'rî (405/1014) en sahih mürsel rivayetlerin Saîd b. el-Müseyyeb'e ait olduğunu dile getirerek onun mürsellerinin sahih görülmesinin delillerini şu şekilde sıralar:

1. Sahabe evladı olması. Zira babası Müseyyeb b. Hazn, Bey'atu'r-Rıdvân'a katılan sahabilerdendir.
2. Saîd b. el-Müseyyeb'in, cennetle müjdelenen on sahabiye erişmiş olması; nitekim Saîd b. el-Müseyyeb ve Kays b. Hazim dışında tabînden hiç kimsenin onlara erişip hadis işitmediği belirtilmiştir.
3. Hicaz bölgesinin en önde gelen fakihlerinden olması.
4. Mutekaddim âlimlerin incelemesi sonucunda İbnü'l-Müseyyeb'in mürsel rivayetlerinin sahih isnadlarının bulunması.⁴⁴

Şâfiî'nin, Saîd b. el-Müseyyeb'in mürsel rivayetlerini iyi ve güzel bulması yani "إِرسَالُ ابْنِ الْمُسَيَّبِ عِنْدَنَا حَسَنٌ" sözünden⁴⁵ ne kast etmiş olabileceği fakihler tarafından tartışılmıştır. Kimileri, Şâfiî'nin kavli-kadimi esas alındığında, İbnü'l-Müseyyeb'in mürsel rivayetlerinin tek başına hüccet kabul edildiğini belirtmişlerdir. Zira rivayetlerinin, araştırma sonucu başka tariklerden müsned olduklarının tespit edildiği söylenmiş; ayrıca rivayetlerinin farklı tariklerle desteklediği belirtilmiştir. Kayınpederi Ebû Hureyre (58/678) ile aralarında bulunan akrabalık sebebiyle, mürsel olarak rivayet ettiği haberlerin ondan alındığı varsayımı kuvvet kazanmış, bu nedenle de mürsel olarak rivayet ettiği hadisler müsned muamelesi görmüştür. Şâfiî'nin kavli-kadiminde ise mürsel hadislerin kabulü için saymış olduğu kriterlerin bulunması durumunda, Saîd b. el-Müseyyeb ile başkalarının mürselleri arasında bir fark gözetmediği anlaşılmaktadır. Saîd b. el-Müseyyeb'in mürsellerini hasen görmesi de bu kriterlerin varlığını bizzat müşahede ettiğinden dolayıdır.⁴⁶

³⁵ Bedruddin Muhammed b. Bahâdr ez-Zerkeşi, *el-Bahru'l-muhîr fi usûli'l-fikh* (Kahire: Dâru'l-Ketbî, 1994), 6/341.

³⁶ Ali b. Ahmed b. Saîd b. Hazm el-Endelüsî, *el-İhkâm fi usûli'l-ahkâm*, thk. Ahmed Muhammed Şakir (Beyrut: Dâru'l-Âfaki'l-Cedide, 1983), 2/123.

³⁷ Hadis ilmindeki yeri için bk. Recep Bilgin, "Saîd b. Müseyyeb'in Hayatı, Kişiliği ve Hadis İlmindeki Yeri", *Kilis 7 Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 5/9 (2018/2), 550-559.

³⁸ Ebû İbrâhîm İsmâil b. Yahyâ b. İsmâil el-Muzenî, *el-Muhtasar* (Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 1990), 8/176.

³⁹ Ebû Bekr Ahmed b. el-Huseyn el-Beyhakî, *Menâkibu's-şâfiî*, thk. Ahmed Sakr (Kahire: Mektebetu Dâri't-Turas, 1970), 2/30.

⁴⁰ Cüveynî, *el-Burhân*, 1/245.

⁴¹ Ahmed b. Ali b. Muhammed b. Hacer el-Askalânî, *Takrîbu't-tehzîb*, thk. Muhammed Avvame (Suriye: Dâru'r-Reşid, 1986), 241.

⁴² Ebû Saîd Salâhuddîn Halîl b. Keykeldî el-Alâî, *Câmiu't-tahsil fi ahkâmi'l-merâsîl*, thk. Hamdi Abdulmecid es-Selefi (Beyrut: Alemu'l-Kütüb, 1986), 47.

⁴³ Muhammed b. Sa'd b. Menî' el-Basrî, *et-Tabakâtu'l-kübrâ*, thk. Muhammed Abdulkadir Ata (Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1990), 3/289-293.

⁴⁴ Muhammed b. Abdillâh el-Hâkim en-Nisâbü'rî, *Marifetu ulûmi'l-hadis*, thk. Seyyid Muazzam Hüseyin (Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1977), 25-26; Osmân b. Saîd ed-Dânî, *Kitabun fi ilmi'l-hadis*, thk. Ali b. Muhammed el-Kindî (Ebû Dabi: Müessesetü Beynune, 2006), 33.

⁴⁵ Muzenî, *el-Muhtasar*, 8/176.

⁴⁶ Ebû'l-Hasen Ali b. Muhammed b. Muhammed b. Habîb el-Basrî el-Mâverdi, *el-Hâûi'l-kebîr*, thk. Ali Muhammed Muavvaz-Âdil Ahmed Abdulmevcûd (Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1999), 5/158.

Nevevî, söz konusu ihtilafa değinmekte ve bu konuda iki ana görüşün olduğunu belirtmektedir. Birinci görüş; İbnu'l-Müseyyeb'in mürsellerinin iyi/hasen olmasından kasıt, hüccet olduğudur. Onlara göre yalnızca Saîd b. el-Müseyyeb'in mürselleri hüccet olup başkalarının mürsel rivayetleri hüccet değildir. Zira İbnu'l-Müseyyeb'in mürsel rivayetlerinin, araştırma neticesinde müsned olduklarının görüldüğü söylenmiştir. İkinci görüşe göre ise Saîd b. el-Müseyyeb'in mürsel rivayetleri ile başkalarının mürsel rivayetleri arasında herhangi bir fark söz konusu değildir. Mürsel rivayetlerinin hasen olduğu sözünden, Saîd b. el-Müseyyeb'in mürsellerinin başkalarının mürsel rivayetlerine tercih edildiği anlaşılmalıdır.⁴⁷ İbnu's-Salâh (643/1245), başka bir tarikle sahih olduğu tespit edilmeyen mürsel hadislerin zayıf kabul edildiğini dile getirir. Şâfiî'nin, Saîd b. el-Müseyyeb'in mürsel rivayetleriyle ihticac etmesini ise, müsned olarak farklı tariklerle desteklenmiş olmasına bağlamaktadır. İbnu's-Salâh, bu durumun yalnızca Saîd b. el-Müseyyeb'in mürsellerine has olmayıp farklı tariklerle müsned oldukları tespit edilen diğer rivayetler için de geçerli olduğuna dikkat çekmiştir.⁴⁸

Hatîb Bağdâdî (463/1071) , yukarıda zikretmiş olduğumuz ihtilaflara değindikten sonra ikinci görüşü tercih ettiğini belirtmekte ve Saîd b. el-Müseyyeb'in mürselleri arasında, müsned olduğu tespit edilemeyen rivayetlerin de bulunduğu dikkat çekmektedir. Bu nedenle o, kibâr-ı tabîinin mürsellerinin, Şâfiî tarafından diğer mürsellerden üstün tutulduğunu ve bu mürseller arasından da Saîd b. el-Müseyyeb'in mürsellerinin diğerlerine nazaran tercihe şayan görüldüğünü dile getirmektedir.⁴⁹

Beyhakî de Şâfiî'nin, kibâr-ı tabîinin mürsellerini, sıhhatine delalet edecek takviye edici unsurların bulunması durumunda kabul ettiğini ifade etmiştir. Yani Şâfiî'nin mürsel hadisin kabulü için öne sürdüğü şartların mevcut olması durumunda kibâr-ı tabîinin mürsellerini kabul ettiği anlaşılmaktadır. Bu şartların bulunmaması halinde kimden geldiğine bakılmaksızın İmam Şâfiî tarafından mürsel rivayetlerin kabul edilmediği belirtilmiştir. Çünkü Saîd b. el-Müseyyeb'in gerekli şartları taşımayan bazı mürsel rivayetleri Şâfiî tarafından kabul edilmezken söz konusu şartları haiz başka kimselerin mürsellerinin ise kabul edildiği görülmektedir.⁵⁰

Şâfiî'nin bazı meziyetlerden dolayı özellikle Saîd b. el-Müseyyeb'in mürsellerini vurguladığı ve onun mürsellerini başka kimselerin mürsel rivayetlerine tercih ettiğini düşünüyoruz. Zira bizzat kendisi *er-Risâle* adlı eserinde "Râvinin mürsel olarak aktardığı hadisin sıhhatine işaret eden özelliklerin bulunması durumunda onun mürsel rivayetini kabul edebiliriz." diyerek⁵¹ gerekli şartları taşıyan mürsel hadislerin kabulünün kendisi tarafından hoş karşılandığını belirtmiştir. Böylece söz konusu durumun sadece Saîd b. el-Müseyyeb'in mürsellerine has olmayıp gerekli şartları taşıyan diğer mürsel rivayetler için de geçerli olduğu ortaya çıkmaktadır. Sonuç olarak biz de Şâfiî'nin ifadelerinden hareketle yukarıda zikrettiğimiz ikinci görüşün daha isabetli olduğunu düşünmekteyiz. Bu nedenle söz konusu durum sadece onun mürsellerine has olmayıp farklı tariklerle müsned oldukları tespit edilen diğer rivayetler için de geçerlidir. Dolayısıyla mürsel olarak rivayet edilen hadisin sıhhatine delalet edecek takviye edici unsurların bulunması durumunda, mürsel hadis kabul edilmektedir. Fakat mürsel rivayetler arasından da Saîd b. el-Müseyyeb'in mürselleri onun taşımış olduğu bazı meziyetlerinden⁵² dolayı başkalarının mürsel rivayetlerine tercih edildiği de unutulmamalıdır.

4. Mürselin Kabulü Hususunda Şâfiî'nin İcmâ'a Muhalefet Ettiği İddiası

Mürselin kabulü hususunda, icmân var olduğu ve Şâfiî'nin icmâa muhalefet ederek mürsel hadisi reddettiği iddia edilmiştir. Konuyla ilgili olarak Ebû Dâvûd (275/889) şu açıklamayı yapmaktadır: "Şâfiî bu hususta görüş bildirene kadar mürsel hadisler, Süfyan es-Sevrî, Mâlik b. Enes ve el-Evzâî gibi âlimler başta olmak üzere geçmiş âlimlerce hüccet olarak kabul edilmekteydi."

⁴⁷ Nevevî, *Mecmû'*, 1/101.

⁴⁸ İbnu's-Salâh, *Ulûmu'l-Hadîs*, 53-54.

⁴⁹ Hatîb el-Bağdâdî, *Kifâye*, 2/215.

⁵⁰ Beyhakî, *Menâkibu's-Şâfiî*, 2/32.

⁵¹ Şâfiî, *er-Risâle*, 464.

⁵² Hâkim en-Nisâbûrî, *Marîfetu ulûmi'l-hadîs*, 25-26.

Ebû Dâvûd'un bu açıklamasından da mürsel hadislerin önceleri hüccet olarak kabul edildiği ve ilk itirazın Şâfiî tarafından yapıldığı anlaşılmaktadır. Nitekim Ebû Dâvûd, bu sözün devamında başta Ahmed b. Hanbel olmak üzere daha sonra gelen âlimlerin bu konuda Şâfiî'ye tabi olduklarını zikretmiştir.⁵³

İbn Abdilberr (463/1071) böyle bir iddiannın, Muhammed b. Cerir et-Taberî (310/923) tarafından dile getirildiğini aktarmıştır. Taberî'nin mürsel hadislerle ilgili yaklaşımına değinen İbn Abdilberr, onun, mürsel hadislerle hücciyeti vacip gördüğünü belirtmiştir. Ayrıca onun, hüccet olma noktasında mürselle müsned arasında bir ayırım gözetmediğine değinmiş daha sonra icmâ ile ilgili olarak İbn Abdilberr şu açıklamayı yapmıştır:

"Taberî, mürsel hadislerin kabulü noktasında bütün tabiilerin icmâ ettiklerini ileri sürmüştür. Ayrıca hicri 200'lü yılların başlarına kadar ne tâbiilerin ne de onlardan sonra gelen kimselerin, bu durumu inkâr ettiğini de belirtmiştir. Sanki o bu sözlerle, mürsel hadisi ilk inkâr edenin Şâfiî olduğunu kastetmektedir."⁵⁴

İbn Abdilberr'in söz konusu hususu açıklarken kullanmış olduğu "زعم الطبري" ifadesi bu görüşü zayıf bulduğuna işaret sayılabilir. Çünkü "زعم" fiili iddia ve zan anlamı içermektedir. Söylenilen hususun doğru veya yanlış olduğunun net bilinmemesi de bu sözcükten anlaşılabilir. Zira Arapların emin oldukları hususlar için "ذَكَرَ فلانٌ" tabirini, yalan veya batıl olduğu hususunda şüphe duydukları durumlarda ise genellikle "زَعَمَ فلانٌ" tabirini kullandıkları nakledilmiştir. Ayrıca bu tabirin zem edilen görüşler için kullanıldığı da bilinmelidir.⁵⁵ Bu nedenle Şâfiî'nin icmâa muhalefet ettiği iddiasına İbn Abdilberr'in şüpheyle yaklaştığını söylemek mümkündür.

Ebû Dâvûd ve Taberî tarafından dile getirilen bu iddiannın pek de isabetli olduğu söylenemez. Zira Şâfiî öncesinde de mürsel rivayetlere itiraz edildiği müşahede edilmektedir. Örnek olarak Müslim'in, *Sahih* adlı eserinin mukaddimesinde İbn Abbas'tan nakletmiş olduğu şu rivayet verilebilir:

"Buşeyr el-Adevî (81-90/701-709), İbn Abbas'a gelip 'Rasûlullah şöyle buyurdu, Rasûlullah böyle buyurdu' diyerek hadis rivayet etmeye koyuldu. İbn Abbas ise kendisine iltifat etmeyip konuşmasına kulak vermedi. Bunun üzerine Buşeyr el-Adevî: 'Ey İbn Abbas! Hz. Peygamber'den hadis nakletmeme rağmen neden beni dinlemezsin?' diyerek bunun gerekçesini sordu. İbn Abbas, 'önceleri Hz. Peygamber şöyle buyurdu diyen birini duyduğumuzda gözlerimizi dört açar söylediklerine kulak kesilirdik. Fakat insanlar -hırçın uysal fark etmeksizin- her önüne gelen bineğe binmeye başlayınca (yani insanlar farklı farklı yollara sapınca) biz de sadece bildiğimiz hadisleri alır olduk' diye cevap verdi."⁵⁶

Bu örnekte hadis naklettiğini söyleyen kişi, tabiînden sika bir kimse olmasına rağmen onun "قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ" diyerek rivayet etmiş olduğu hadisin İbn Abbas tarafından dinlenmediği görülmektedir.

Bir diğer örnek ise İbn Sîrîn'den (110/729) aktarılan şu rivayettir: "Önceleri isnad sorulmazdı. Ne zaman ki fitne vukû buldu, râvilerinizin isimlerini bize söyleyin' demeye başladılar. Böylece râvilere bakılır; ehl-i sünnetten ise hadisleri alınır, ehl-i bidattan ise alınmazdı."⁵⁷

Bu rivayetlerden hareketle Şâfiî'den önce de mürsel yani münkatî rivayetlerin kabul edilmediği ortaya çıkmaktadır. Ayrıca kaynaklarda, İbn Şihâb ez-Zührî'nin (124/742), mürsel hadis rivayetinde bulunan İshak b. Ebî Ferve'ye, aktardığı hadisleri, râvilerin adlarını zikrecek şekilde müsned olarak aktarmasını ve ipsiz sapsız rivayetlerde bulunmamasını tembihlediği, bu konuda onu azarlayıp uyardığı aktarılmaktadır.⁵⁸ Abdullah b. el-Mübârek (181/797) ise "Şayet isnad olmasaydı dileyen dilediğini söylerdi" sözyle hadislerin müsned olarak rivayet edilmesi gerektiğine dikkat çekmektedir.⁵⁹ Şâfiî'den önce yaşayan

⁵³ Ebû Dâvûd Suleymân b. el-Eşas el-Ezdi es-Sicistânî, *er-Risâletu Ebî Dâvûd ilâ ehli Mekke fi vasfi sünenihî*, thk. Muhammed b. Lutfi es-Sabbâğ (Beirut: el-Mektebetü'l-İslâmî, 1984), 25.

⁵⁴ Yûsuf b. Abdillâh b. Muhammed b. Abdilberr en-Nemerî, *et-Temhîd limâ fi'l-Muvatta mine'l-Meânî ve'l-Esânîd*, thk. Mustafa b. Ahmed el-Alevî - Muhammed Abdülkebîr el-Bekrî (Mağrib: Vizaretu Umumi'l-Evkaf ve'ş-Şuûnül-İslamiyye, 1967), 1/4.

⁵⁵ Ebû'l-Feyz Muhammed Murtazâ el-Hüseynî ez-Zebîdî, *Tâcu'l-arûs min cevâhiri'l-kâmûs* (Beirut: Dâru'l-Fikr, 1994), 16/316.

⁵⁶ Ebû'l-Hüseyn Muslim b. el-Haccâc el-Kuşeyrî, *el-Câmiu's-sahîh*, thk. Muhammed Fuad Abdülhakî (Beirut: Dâru lhyai't-Turasi'l-Arabi, ts.), 1/13.

⁵⁷ Muslim *Sahîh*, 1/15.

⁵⁸ Ukaylî, *Duâfî'l-kebir*, 1/102.

⁵⁹ Muslim *Sahîh*, 1/15.

ve mürsel hadisleri kabul etmeyip eleştiren bir diğer âlim ise Yahyâ b. Saîd el-Kattân'dır (198/813). O, Zührî (124/742) ve Katâde'nin (117/735) mürsel rivayetlerinin hiçbir değerinin olmadığını belirtmiştir.⁶⁰ Kaynaklarda, Şu'be (160/776), Evzâî (157/774), Leys b. Sa'd (175/791) ve Abdurrahman b. Mehdî (198/813-14) gibi âlimlerin de mürsel hadisi kabul etmediği aktarılmıştır.⁶¹ Bu âlimlerin Şâfiî'den önce yaşamış olmaları, Taberî'nin söz konusu iddiasının yerinde olmadığını ortaya koymuş bulunmaktadır.⁶² Zerkeşî (794/1392) de gerekli delilleri sıraladıktan sonra, bir icmâdan söz edilemeyeceğini, dolayısıyla Taberî'nin söz konusu iddiasında yanlış olduğunu söylemektedir.⁶³

Görüldüğü üzere mürsel rivayetleri eleştirip ona karşı çıkan âlimler de bulunmaktadır. Mürsel rivayetlere karşı çıkan ve müsned rivayetleri teşvik eden yukarıda isimlerini zikrettiğimiz âlimler, Şâfiî'den önce yaşamış ve ikiyüzlü yıllara varmadan önce vefat etmişlerdir. Her ne kadar bu dönemlerde mürsel hadis rivayeti yaygın olarak görülse de Taberî ve Ebû Dâvûd tarafından dile getirilen söz konusu iddianın yerinde olmadığını ve bir icmânın varlığından söz etmenin gerçekte bağdaşmadığını belirtmeliyiz.

5. Ahmet b. Hanbel'in Mürsel Hadis Yaklaşımı

Ahmed b. Hanbel'in (241/855) mürsel hadise yaklaşımı ile ilgili kendisinden iki farklı görüş aktarılmıştır. Bu görüşlerden ilki mürsel hadisin kabulü ve hüccet olduğu yönündedir.⁶⁴ Meşhur olan görüş de budur.⁶⁵

Mürsel hadisin hüccet olduğu yönündeki görüş, Esrem'in (261/874-75)⁶⁶ nakletmiş olduğu bir rivayete dayandırılmaktadır. Rivayete göre Ahmed b. Hanbel şöyle demiştir: "Tabiîn'den biri isim belirtmeksizin 'Bana Hz. Peygamber'in sahabilerinden biri rivayet etti' derse bu hadis sahihtir."⁶⁷

Meymûnî'nin (274/888)⁶⁸ Ahmed b. Hanbel'den aktardığı bir rivayette ise onun, sırf senedi muttasıl olduğu için müsned hadisi yazıp da münkatî' hadisleri terk edenlere şaşıracağı aktarılmıştır.⁶⁹ Ona göre münkatî' hadisin müsned hadisten daha sağlam olduğu durumlar olabilir.⁷⁰ Zira sened muttasıl olsa bile hadis haddizatında zayıf olabilmektedir. Ayrıca o bazen münkatî' hadisin senedinin muttasıl hadisin senedinden daha sağlam olabileceğini de belirtmektedir.⁷¹ Ebû Ya'lâ (458/1066), âdil kimselerin mürsel rivayetlerinin kabul edilmesi gerektiğini ortaya koyduktan sonra Ahmed b. Hanbel'in sözlerinden onun, tabiîn, tebe-i tabiîn ve daha sonraki nesillerin mürsel rivayetlerini de kabul ettiğini çıkarmıştır.⁷² İbn Akîl (513/1119) de bu konuda Ebû Ya'lâ ile hemfikirdir.⁷³ Fakat İbn Teymiyye, Ebû Ya'lâ ve İbn Akîl'in söz konusu çıkarımını yanlış bulmuş ve bunun Ahmed b. Hanbel'in görüşünü yansıtmadığını belirtmiştir. Ayrıca İbn Teymiyye onun, kendisine çağdaş olan muhaddislerin mürsel rivayetlerini bile hüccet olarak kabul etmeyip onlardan isnad talebinde bulunduğunun altını çizmiştir.⁷⁴

⁶⁰ Bedrüddin Muhammed b. Bahâdr ez-Zerkeşî, *en-Nuket alâ mukaddimeti İbni's-Salâh*, thk. Zeynelâbidin b. Muhammed b. Belâferic (Riyad: Edvâu's-Selef, 1998), 1/494.

⁶¹ Alâî, *Câmiu't-tahsil*, 70.

⁶² Alâî, *Câmiu't-tahsil*, 70.

⁶³ Zerkeşî, *Bahru'l-muhît*, 6/345; Selahattin Polat, *Mürsel Hadisler ve Delil Olma Yönünden Değeri*, (Ankara: TDV Yayınları, 2010), 118-121.

⁶⁴ Ebû Ya'lâ Muhammed b. el-Huseyn el-Ferrâ', *el-Udde fi usûli'l-fikh*, thk. Ahmed b. Ali Seyr el-Mübârekî (Riyad: y.y., 1990), 3/906-908; Mahfûz b. Ahmed b. el-Hasen el-Kelvezânî, *et-Temhîd fi usûli'l-fikh*, thk. Muhammed b. Ali b. İbrâhim (Cidde: Dâru'l-Medenî 1985), 3/130-131; Ebu'l-Berekât Abdusselâm b. Abdillâh b. el-Hadîr el-Harrânî vd., *el-Müsevvede fi usûli'l-fikh*, thk. Muhammed Hasan Muhammed Hasan İsmâil (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2007), 240-241; Muhammed b. Abdillâh ez-Zerkeşî el-Misrî, *Şerhu'z-Zerkeşî alâ muhtasari'l-hurakî*, thk. Abdulmunim Halil İbrahim Beyrut: (Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2002), 1/360; Ebu'l-Fidâ' İsmâil b. Ömer b. Kesîr ed-Dumaşkî, *İhtisâru ulûmi'l-hadis*, thk. Mahir Yasin Fahl (Riyad: Dâru'l-Meyman, 2013), 138; Muhammed b. Abdirrahmân b. Muhammed es-Sehâvî, *Fethu'l-muğîs bi-şerhi elfiyeti'l-hadis li'l-İrâkî*, thk. Ali Hüseyin Ali (Mısır: Mektebetü's-Sünne, 2003), 1/175; Mahmud et-Tahhân, *Teyşîru Mustalahi'l-Hadis* (Kahire: Mektebetü'l-Ma'arif, 2010), 89.

⁶⁵ Alâuddin Ali b. Süleymân b. Ahmed el-Merdâvî, *et-Tahbîr fi şerhi't-tahrîr*, Tkh. Abdurrahman b. Abdillâh el-Cibrîn, İvaz b. Muhammed el-Karanî, Ahmed b. Muhammed b. Sâlih es-Serrâh (Riyad: Mektebetü'r-Ruşd, 2000), 5/2140; Suyûtî, *Tedribu'r-râvî*, 161; Zerkeşî, *Bahru'l-muhît*, 6/340.

⁶⁶ Tam adı Ebû Bekr Ahmed b. Muhammed b. Hânî el-Esrem (261/874-75 [?]) olup Ahmed b. Hanbel'in öğrencilerindedir. bk. Ebu'l-Haccâc Cemâluddin Yûsuf el-Mizzî, *Telzîbu'l-kemâl fi esmâ'i'r-ricâl*, thk. Beşşar Avvad Maruf (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1980), 1/476-480; Muhammed b. Ahmed b. Osmân ez-Zehabî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ* (Kahire: Dâru'l-Hadis, 2006), 10/212.

⁶⁷ Ebû Ya'lâ, *Udde*, 3/906.

⁶⁸ Tam adı Ebu'l-Hasan Abdulmelik b. Abdulhamid el-Meymûnî (274/888) olup Ahmed b. Hanbel'in talebelerindedir. bk. Muhammed b. Ahmed b. Osmân ez-Zehabî, *Tezkiretu'l-huffâz* (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1998), 2/134-135; Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*, 10/265.

⁶⁹ Ahmed b. Ali b. Sâbit el-Hatîb el-Bağdâdî, *el-Câmi li-ahlâki'r-râvî ve adâbi's-sâmi*, thk. Mahmud Tahhân (Riyad: Mektebetü'l-Mearif, 1983), 2/191.

⁷⁰ Ebu'l-Vefâ Ali b. Akil b. Muhammed b. Akil el-Bağdâdî, *el-Vâdih fi usûli'l-fikh*, Abdullah b. Abdulmuhsin et-Türkî (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1999), 4/421.

⁷¹ Ebû Ya'lâ, *Udde*, 3/906-907; Zerkeşî, *Nuket*, 1/492.

⁷² Ebû Ya'lâ, *Udde*, 3/916-918.

⁷³ İbn Akîl, *Vâdih*, 4/431.

⁷⁴ İbn Teymiyye, *Musevvede*, 242.

Mürsel hadisin hücciyeti ile ilgili delil olarak getirilen bir diğer rivayet ise İbn Cüreyc'in (150/767), Amr b. Dînâr (150/767) ve İbn Ebî Müleyke'den (117/735) âbık (firari/kaçak) kölelerle ilgili rivayet etmiş olduğu hadistir.⁷⁵ Bu hadisi Amr b. Dînâr ve İbn Ebî Müleyke Hz. Peygamber'den rivayet etmişlerdir. Ahmed b. Hanbel bu hadisin hüccet olarak kabul edilmesi gerektiğini belirtmiştir.⁷⁶ Hem Amr b. Dînâr hem de İbn Ebî Müleyke tâbiî olup Hz. Peygamber'i görmemişlerdir. Dolayısıyla sened zincirinden sahabe düşürülerek aktarılan bu rivayet mürseldir. Ahmed b. Hanbel'in bu hadisi kabul edip hüccet olarak alması, onun mürsel hadisi delil olarak aldığına yorumlanmıştır.⁷⁷ Ahmed b. Hanbel'in bu hadisi hüccet olarak kabul edip onunla amel etmesinin, Amr b. Dînâr'ın sika bir kimse olmasından kaynaklandığını düşünmekteyiz. Çünkü Ahmed b. Hanbel, "Amr b. Dînâr'ın mürsellerini beğenirim; zira o, yalnızca sika kimselerden rivayette bulunur"⁷⁸ demektedir.

Ahmed b. Hanbel'in "أخبرني الثقة" ve "أخبرني رجل عدل" gibi ifadelerle rivayet edilen hadisleri de mürsel kategorisinde değerlendirdiği nakledilmiştir.⁷⁹ Kaynaklar incelendiğinde Ahmed b. Hanbel'in, her önüne gelen mürsel hadisi hüccet olarak kabul etmediği anlaşılmaktadır. O, güvenip itimad ettiği sika kimselerin mürsel hadislerini kabul etmiş ve âdil birinin bir başkasından rivayette bulunmasını, o kimse için ta'dil addetmiştir. Zira o, "Abdurrahman b. Mehdî'nin (198/813-14) "عن رجل" diyerek rivayet ettiği hadisler hüccettir." demektedir. Aynı şekilde onun, "Mâlik b. Enes'in (179/795) maruf olmayan birinden rivayeti hüccettir." dediği de kaynaklarda aktarılmıştır.⁸⁰ Burada zikredilen örnekler de onun, âdil kimselerin mürsel rivayetlerini kabul ettiğini teyid etmektedir. Zira bu misallerde Ahmed b. Hanbel'in, isimlerini zikrettiği Mâlik b. Enes ve Abdurrahman b. Mehdî, hadis ve fıkıh alanında tanınmış güvenilir şahsiyetlerdir. Kanaatimizce Ahmed b. Hanbel, onlara duyduğu itimad nedeniyle bu rivayetleri kabul etmiştir.

Ahmed b. Hanbel'den aktarılan ikinci görüş ise mürsel hadisin kabul edilmemesi gerektiği yönündedir.⁸¹ Kaynaklarda Ahmed b. Hanbel'e, "Hz. Peygamber'den sağlam ve güvenilir râvilerce rivayet edilen mürsel hadis mi yahut sahabeden (mevkûf olarak) sağlam ve güvenilir râvilerce aktarılan muttasıl hadis mi daha sevimplidir?" diye sorulduğu, onun da cevap olarak sahabeden gelen rivayeti daha hoş karşıladığını belirttiği aktarılmıştır. Onun sahabe sözünü, Hz. Peygamber'den merfû olarak aktarılan mürsel hadislere öncelemesi, mürseli hüccet olarak kabul etmediğine yorumlanmıştır. Zira mürsel hadisi kabul edenlerin onu sahabe sözüne önceledikleri belirtilmiştir.⁸²

Sözü edilen yorum Ebû Ya'lâ'ya aittir. Ebû Ya'lâ'nın bu yorumunun isabetli olmadığı kanaatindeyiz. Çünkü Ahmed b. Hanbel'in fıkhi dayanaklarının ilk etapta kitap ve sünnet olduğu bilinmektedir. Bir konuda kitap ve sünnetten bir nas bulunmaz ise sahabe fetvasına başvurulmaktaydı. Sahabe fetvasının olmadığı durumlarda ise zayıf ve mürsel hadisler, muarızı olmamak kaydıyla hüccet olarak kabul edilip onlarla amel edilmekteydi.⁸³ Ayrıca onun, muarızı olmayan mürsel ve zayıf hadisleri kıyasa öncelediği de kaynaklarda aktarılmaktadır.⁸⁴ Dolayısıyla Ahmed b. Hanbel'in iki rivayet arasında tercihte bulunması veya birini diğerine öncelemesi, diğer rivayeti hüccet olarak kabul etmediği anlamına gelmemelidir.

İbn Teymiye, Ebû Ya'lâ'nın tam tersi bir çıkarımda bulunmuştur. Ona göre, yukarıda aktarılan söz konusu rivayetten, mürselin hüccet olduğu anlaşılmaktadır. Zira çelişki anında aralarında tercih imkânı yapılabilmektedir. Bu da her ikisinin münferiden birer delil olduklarına delalet etmektedir.⁸⁵ Ahmed b. Hanbel'in mürsel hadisi hüccet olarak kabul etmediğine dair bir diğer delil ise Mühennâ⁸⁶ tarafından

⁷⁵ Ebû Bekr Abdullah b. Muhammed b. Ebî Şeybe İbrâhîm el-Absî, *el-Musannef fi'l-Ehâdis ve'l-Âsâr*, thk. Kemal Yusuf el-Hût (Riyad: Mektebetu'r-Ruşd, 1989), 4/442.

⁷⁶ Ebû Ya'lâ, *Udde*, 3/908.

⁷⁷ İbn Akil, *Vâdih*, 4/437.

⁷⁸ İbn Akil, *Vâdih*, 4/437.

⁷⁹ Ebû Ya'lâ, *Udde*, 3/906; İbn Akil, *Vâdih*, 4/421.

⁸⁰ İbn Akil, *Vâdih*, 4/424-425.

⁸¹ Ebû Ya'lâ, *Udde*, 3/909; Kelvezânî, *Tenthûd*, 3/131; İbn Teymiye, *Müsevvede*, 241.

⁸² Ebû Ya'lâ, *Udde*, 3/909.

⁸³ Mansûr b. Yûnus b. Salâhiddin el-Buhûti, *el-Minehu's-şâfiyât*, thk. Abdullah b. Muhammed (Suudi Arabistan: Dâru Künuzi İşbilya, 2006), 1/26.

⁸⁴ Muhammed b. Ebî Bekr b. Eyyûb el-Hanbelî, *İlâmu'l-muvakkîn an Rabbi'l-âlemin*, thk. Ebû Ubeyde Meşhûr b. Hasan Âlu Selmân (Suudi Arabistan: Dâru İbni'l-Cevzi, 2002), 1/22; Abdulkadir b. Bedran ed-Dimaşki, *el-Medhal ilâ mezhebi'l-İmâm Ahmed b. Hanbel*, thk. Muhammed Emin Denavî (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1996), 50.

⁸⁵ İbn Teymiye, *Müsevvede*, 241.

⁸⁶ Tam adı Ebû Abdillâh Muhammed b. Yahya eş-Şamî'dir. Ahmed b. Hanbel'in ashabından olup 251-260/865-873 yılları arasında vefat ettiği nakledilmiştir. bk. Zehebî, *Târihu'l-İslâm*, 6/217.

aktarılan bir rivayete dayandırılmaktadır. Mühennâ şöyle demiştir: “Ahmed b. Hanbel’e, Sevbân b. Bucud’un (54/674) “istikamet üzere oldukları müddetçe Kureyş’e itaat edin” hadisini sordum. Ahmed b. Hanbel, “Bu hadis sahih değildir; zira Salim b. Ebî'l-Ca’d, Sevbân⁸⁷ ile karşılaşmamıştır” dedi.”⁸⁸ Ebû Ya’lâ, bu rivayetten hareketle Ahmed b. Hanbel’in mürsel olduğu için hadisin batıl olduğu yönünde hüküm verdiğini belirterek, onun bu sözünü mürsel hadisi hüccet olarak kabul etmediğine yorumlamıştır.⁸⁹ Ebû Ya’lâ’nın bu görüşünün eleştiriye açık olduğunu belirtmeliyiz. Zira Ahmed b. Hanbel’in sözünden, onun, mürsel hadisi kesin bir şekilde hüccet olarak kabul etmediği anlaşılmamaktadır. Nitekim yukarıda onun bazı durumlarda mürsel ve zayıf hadisleri hüccet olarak kabul ettiğini ve kıyasa öncelediğini aktarmıştık. İbn Teymiyye, bu sözden mürsel hadisin hüccet olmadığına anlaşılmaması gerektiğini söylemiştir. Çünkü ona göre bir hadisin sahih olmamasından, onun hüccet de olmadığı anlamı çıkmayacağı gibi bir hadisin mürsel olması hüccet olmasına da engel teşkil etmez.⁹⁰

6. Hanbelî Usûl Âlimlerinin Mürsel Hadis Yaklaşımı

Ahmed b. Hanbel’in mürsel hadis yaklaşımı ele alınırken usûl âlimlerinin bu konudaki görüşlerine yukarıda kısmen değinildi. Hanbelî usûl âlimleri mürsel hadisi hüccet olarak kabul edip onunla amel edilmesi gerektiği görüşündedirler.⁹¹ Ebû Ya’lâ mürselin hüccet olduğu görüşünü dile getirdikten sonra onun hücciyetini ispat için pek çok delil sıralamaktadır.⁹² O, bu delillerin hemen akabinde “mürsel hadisin hüccet olduğu ispat edildikten sonra çağdaşlarımızın mürsel rivayetleriyle daha öncekilerin mürsel rivayetleri arasında bir fark yoktur” demektedir.⁹³ Ona göre sika birinin irsâlde bulunması, irsâlde bulunduğu kimse için ta’dîl anlamı taşımaktadır. Ayrıca hadisi aktaran kimsenin adâleti tespit edildikten sonra ilk asırdan bir kimse olup olmadığına bakılmaksızın rivayet kabul edilmektedir. Bu nedenle adâleti tespit edilen kimsenin hangi asırda yaşadığına bakılmaksızın mürsel rivayetleri de aynı şekilde kabul edilmelidir.⁹⁴

Kelvezânî (510/1116), “mürseler hususunda asırlar arasında bir fark yoktur” diyerek, mürselin kabulü hususunda, ilk üç asırda yaşayanlarla daha sonraki asırlarda yaşayanlar arasında bir fark gözetilmediğini dile getirmiştir. Nasıl ki müsnedin kabulünde râvi âdil ise ve asır farkı gözetilmeksizin rivayet kabul ediliyorsa aynı şekilde mürsel hadiste de râvi âdil olduktan sonra kabul hususunda bir fark gözetilmemelidir.⁹⁵

Hanbelî âlimlerinden İbn Akîl, mürsel hadisin hüccet olduğunu ve onunla amel edilmesi gerektiğini söylemiştir. Mürsel hadisin kabulü hususunda onun da önceki ve sonraki asırların mürsel rivayetleri arasında bir fark gözetmediği görülmektedir.⁹⁶ Ancak önceki asırların mürselerinin daha sonraki asırların mürsel rivayetlerine öncelenebileceğini veya tercih sebebi olabileceğini de belirtir.⁹⁷ Hanbelî usûlcülerinden İbn Kudâme (620/1223), mürsel rivayetlerin kabul edildiğini belirtmiştir.⁹⁸ Zira âdil bir râvinin, irsâlde bulunduğu kişinin güvenilir olduğuna emin olmadan, hadisi Hz. Peygamber’e nispet etmesi düşünülemez.⁹⁹ Aksi halde Hz. Peygamber’e yalan nispet etme tehlikesiyle karşı karşıya kalacaktır.¹⁰⁰

İbn Kayyım el-Cevziyye (751/1350), mürsel ve zayıf hadisle, ancak kendilerine muhalif bir nas, sahabe sözü veya aksine bir icmân olmadığı durumlarda amel edilip kıyasa önceleneceğini nakletmiştir.¹⁰¹ Diğer bir Hanbelî fakihî olan İbn Muflih (763/1362), Ahmed b. Hanbel’in, mürsel hadisi hüccet olarak kabul

⁸⁷ İsmi Rafî’ el-Eşcaî olan Salim b. Ebî'l-Ca’d’ın (98-101/717-720) tarihleri arasında vefat ettiği aktarılmıştır. Ahmed b. Hanbel, onun Sevbân’dan hadis işitmediğini ve onunla karşılaşmadığını belirtmiştir. bk. Mizzî, *Tehzîbu'l-kemâl*, 10/130.

⁸⁸ Ebû Ya’lâ, *Udde*, 3/909.

⁸⁹ Ebû Ya’lâ, *Udde*, 3/909.

⁹⁰ İbn Teymiyye, *Müsevvede*, 241.

⁹¹ Ebû Ya’lâ, *Udde*, 3/906; Kelvezânî, *Temhîd*, 3/130.

⁹² Ebû Ya’lâ, *Udde*, 3/910-917.

⁹³ Ebû Ya’lâ, *Udde*, 3/917.

⁹⁴ Ebû Ya’lâ, *Udde*, 3/919.

⁹⁵ Kelvezânî, *Temhîd*, 3/143-144.

⁹⁶ İbn Akîl, *Vâdih*, 4/431.

⁹⁷ İbn Akîl, *Vâdih*, 4/433.

⁹⁸ Muvaffakuddîn Abdullah b. Ahmed b. Kudâme el-Makdisî, *Ravzatu'n-nâzir ve cünnetu'l-munâzir* (Beyrut: Müessesetü'r-Reyyân, 2002), 1/365.

⁹⁹ Kelvezânî, *Temhîd*, 3/131-132.

¹⁰⁰ İbn Kudâme, *Ravzatu'n-nâzir*, 1/367; Ebû Ya’lâ, *Udde*, 3/911.

¹⁰¹ İbn Kayyım el-Cevziyye, *İlâmu'l-muvakkîin*, 2/55.

ettiğini aktarmıştır. Ardından Ahmed b. Hanbel'den aktarılan en sahih görüşün, mürselin kabulü yönünde olduğunu ve Ahmed b. Hanbel'in ashabının da bu görüşü benimsediğini belirtmiştir.¹⁰² Hanbelî fakihlerinden Merdâvî de (885/1480) mürsel hadisin her üç mezhep imamı (Hanefî, Mâlikî ve Hanbelî) ve kendilerine tabi olan fakihlerce hüccet olarak alındığını dile getirmiştir.¹⁰³

Sonuç olarak Ahmed b. Hanbel'den gelen farklı rivayetler olmasına rağmen onun, belirli kriterleri taşıyan mürsel rivayetleri kabul ettiği söylenebilir. Ayrıca mürsel hakkında ilk eleştirilerin Şâfiî'den geldiği, daha sonra Ahmed b. Hanbel ve diğer âlimlerin de ona tabi olduğu Ebû Dâvûd tarafından dile getirilmisti.¹⁰⁴ Ebû Dâvûd'un sözlerinden, her ne kadar Şâfiî'den itibaren mürsel hadise farklı yaklaşımların ortaya çıktığı anlaşılrsa da mürsel hadisi mutlak manada kabul etmedikleri anlaşılmalıdır. Nitekim aşağıda getireceğimiz delillerde Ahmed b. Hanbel'in mürsel hadisi hüccet olarak kabul ettiği görülecektir. Zira Ahmed b. Hanbel'in, muarızı olmayan mürsel hadisleri kabul ettiği bilinmektedir.¹⁰⁵ Ayrıca bazı mürsel rivayetlerle ilgili yapmış olduğu değerlendirmeler de bunu destekler mahiyettedir. Konuyla ilgili kendisinden aktarılan şu rivayetler örnek olarak verilebilir: "Saîd b. el-Müseyyeb'in bütün mürsel rivayetleri sahihtir. Onun mürsellerinden daha sahih olanını görmedik. Hasan ve Atâ b. Ebî Rebâh'ın mürsel rivayetlerine gelince onlar son derece zayıftır. Zira o ikisi -zayıf sika ayrımı yapmadan- herkesten rivayette bulunur."¹⁰⁶

Başka bir rivayette ise kendisine: "Mücâhid'in mürsel rivayetlerini mi yoksa Atâ'nın mürsel rivayetlerini mi beğenirsin?" diye sorulmuş ve Ahmed b. Hanbel: "Mücâhid'in mürsel rivayetlerini beğenirim. Zira Mücâhid kendisinden daha düşük seviyede bulunan kimseden rivayette bulunmazdı. Atâ ise kendisinden daha düşük seviyede bulunan kimselerden de rivayette bulunurdu." cevabını vermiştir.¹⁰⁷

Bir diğer rivayette ise kendisine: "İsmâil b. Ebî Halid'in mürsellersi mi yoksa Amr b. Dînâr'ın mürsellersi mi daha sevimidir" diye sorulmuştur. Ahmed b. Hanbel cevaben: "İsmâil b. Ebî Halid kimden rivayette bulunduğu dikkat etmez. Eş'as b. Sevvâr'dan da Mücalid'den de rivayette bulunur.¹⁰⁸ Amr b. Dînâr ise yalnızca sika kimselerden rivayette bulunur. Bu nedenle Amr'ın mürsel rivayetlerini daha çok beğenirim." demiştir.¹⁰⁹ Ayrıca Mühennâ'nın kendisine sorduğu "A'meş'in mürsel rivayetlerinden neden hoşlanmazsın?" sorusuna "Zira o kimden hadis aldığına dikkat etmez" diyerek cevap vermiştir. Ahmed b. Hanbel'in, "Yahyâ b. Ebî Kesîr'in mürsel rivayetlerini beğenmiyorum. Zira o zayıf kimselerden rivayette bulunur" dediği de kaynaklarda aktarılmıştır.¹¹⁰

Verilen örneklerden hareketle Ahmed b. Hanbel'in, mürsel rivayetleri kabul ettiği ve aralarında bir tercihte bulunduğu anlaşılmaktadır. Ahmed b. Hanbel'in yalnızca sika kimselerden rivayette bulunanların mürsel rivayetlerine ayrı bir değer verdiği de görülmektedir. Ayrıca o, zayıf kimselerden veya her önüne gelenden rivayette bulunanların mürsel rivayetlerine ise ihtiyatlı yaklaşmıştır. Bir konuda kitab ve sünnetten bir dayanak bulamazsa; sahabe fetvasına başvurmuş, sahabe fetvasının olmadığı durumlarda ise muarızı olmamak kaydıyla mürsel hadislerle ihticac etmiştir. Bununla beraber mürsel rivayetlerle ihticac ederken irsâlde bulunan râvinin sika ve güvenilir olmasına da özen göstermiştir. Hatta kendisinin, mürsel rivayetler hususunda; bir beldenin sakini olan yani mukim olan râvinin mürsellersini mukim olmayanın mürsel rivayetlerine tercih ettiği de zikredilmektedir.¹¹¹ Dolayısıyla irsâlde bulunan râvinin hali yani cerh ve ta'dîl durumunun mürsel rivayetlerde göz önüne alındığı ortaya çıkmaktadır.

İbn Receb el-Hanbelî (795/1393), fakihlerin büyük çoğunluğunun mürsel hadisi delil olarak kabul ettiğini dile getirdikten sonra Hanbelî ashabının sahih bulduğu görüşe göre Ahmed b. Hanbel'in de mürsel

¹⁰² Muhammed b. Muflih b. Muhammed el-Makdisi, *Usûlu'l-fikh*, thk. Fehd b. Muhammed es-Sedhân (Riyad: Mektebetu'l-Abikân, 1999), 2/635; Merdâvî, *Tahbîr*, 5/2140.

¹⁰³ Alâüddîn Ali b. Suleymân b. Ahmed el-Merdâvî, *Tahrîru'l-menâkil ve tehzîbu ilmi'l-usûl*, thk. Abdullah Haşim, Hişam el-Arabî, (Katar: Vizâretul Evkâf ve Şuûnil İslamiyye, 2013), 190.

¹⁰⁴ Ebû Dâvûd, *er-Risâle*, 25.

¹⁰⁵ Abdulkadir Bedrân, *Medhal*, 33,85.

¹⁰⁶ Ebû Ya'lâ, *Udde*, 3/907; İbn Teymiyye, *Müsevvede*, 243.

¹⁰⁷ İbn Akil, *Vâdih*, 4/431.

¹⁰⁸ Bu şahısların zayıf olduğu belirtilmiştir. bk. Ebû Abdurrahmân Ahmed b. Şuayb en-Nesâî, *ed-Duaifü've'l-metrûkîn*, Tkh. Mahmûd İbrâhim Zâyed (Halep: Dâru'l-Vaif, 1976), 20; Mizzâ, *Tehzîbu'l-kemâl*, 3/264-269.

¹⁰⁹ İbn Akil, *Vâdih*, 4/436-437.

¹¹⁰ İbn Akil, *Vâdih*, 4/437.

¹¹¹ İbn Akil, *Vâdih*, 4/437.

hadisi delil olarak kabul ettiğini belirtmiştir.¹¹² Hanbelî fakihlerin mürsel hadis yaklaşımlarıyla ilgili yukarıda aktarmış olduğumuz bilgilerden hareketle, büyük bir çoğunluğunun mürsel rivayetleri hüccet olarak kabul ettikleri anlaşılmaktadır.

Sonuç

Fıkıh usulüne dair kaleme alınan eserler incelendiğinde hadislerle ilgili birçok meselenin belirli başlıklar altında ele alınıp incelendiği görülmektedir. Şâfiî'nin mürsel hadis yaklaşımına bakıldığında onun sadece tabiînin mürsel rivayetlerini belirli şartları taşıması halinde kabul ettiği sonucuna ulaşılmaktadır. Sığâr-ı tabiînin ve sonraki nesillerin mürsel rivayetlerini ise kabul etmeyen Şâfiî, bu hususa gerekçe olarak onların; rivayette buldukları kimseler hususunda sıkı değil gevşek davrandıkları, mürsel olarak rivayet ettikleri hadislerin kaynağının zayıflığına işaret eden delillerin bulunması, kibâr-ı tabiînden sonraki dönemlerde râvilerin çoğalması ve sened zincirinin uzamasından dolayı hadisin, zayıf râvilerden nakledilme ihtimalinin artmış olması gibi nedenleri sıralamıştır.

Şâfiî'nin, Saîd b. el-Müseyyeb'in mürsel rivayetlerine ayrı bir değer verdiği "Bize göre İbnü'l-Müseyyeb'in mürselleri hasendir" sözünden açıkça anlaşılmaktadır. Onun mürsel rivayetlerine İmam Şâfiî dışında diğer âlimlerin de ayrı bir değer atfettiği görülmektedir. Kanaatimizce kayınpederi Ebû Hureyre (58/678) ile aralarında bulunan akrabalık sebebiyle mürsel olarak rivayet ettiği haberlerin ondan alındığı varsayımı da bu hususta etkili olmuştur. Ayrıca onun sahabe evladı olması, cennetle müjdelenen on sahabiye de erişmiş olması, Hicaz bölgesinin önde gelen fakihlerinden olması, mütekaddim âlimlerin incelemesi sonucunda İbnü'l-Müseyyeb'in mürsel rivayetlerinin sahih isnadlarının bulunması gibi nedenlerden dolayı mürsel rivayetlerine öncelik tanındığı anlaşılmaktadır. Şâfiî'nin, Saîd b. el-Müseyyeb'in mürsel rivayetlerini iyi ve güzel bulması ve onun bu sözden ne kast etmiş olabileceği de tartışılmıştır. Kimileri onun yalnızca Saîd b. el-Müseyyeb'in mürsel rivayetlerini kabul ettiği diğer mürsel rivayetleri ise hüccet olarak almadığını söylemişlerdir. Şâfiî'nin bazı meziyetlerden dolayı özellikle Saîd b. el-Müseyyeb'in mürsellerini vurguladığı ve onun mürsellerini başka kimselerin mürsel rivayetlerine tercih ettiğini düşünüyoruz. Zira bizzat kendisi *er-Risâle* adlı eserinde "إذا وجدت الدلائل بصفة حديثه بما وصفت أحببنا أن نقبل مرسله" (Râvinin mürsel olarak aktardığı hadisin sıhhatine işaret eden özelliklerin bulunması durumunda onun mürsel rivayetini kabul edebiliriz) diyerek gerekli şartları taşıyan mürsel hadislerin kabulünün kendisi tarafından hoş karşılandığını belirtmiştir. Böylece söz konusu durumun sadece Saîd b. el-Müseyyeb'in mürsellerine has olmayıp gerekli şartları taşıyan diğer mürsel rivayetler için de geçerli olduğu ortaya çıkmaktadır. Nitekim Beyhakî, Saîd b. el-Müseyyeb'in gerekli şartları taşımayan bazı mürsel rivayetlerinin Şâfiî tarafından kabul edilmediğini, söz konusu şartları haiz başka kimselerin mürsellerinin ise kabul edildiğini belirtmektedir. Bu da yukarıda zikrettiğimiz hususu destekler mahiyettedir.

Ebû Dâvud ve Taberî, mürsel hadislere karşı ilk itirazın Şâfiî tarafından dile getirildiğini belirterek onun icmâa muhalefet ettiğini iddia etmişlerdir. Yaptığımız araştırma neticesinde Şâfiî'den daha önce yaşamış bazı âlimlerin de mürsel hadisleri kabul etmediği tespit edilmiştir. Dolayısıyla söz konusu iddianın yerinde olmadığı ve bir icmân varlığından söz etmenin gerçekle bağdaşmadığını belirtmeliyiz.

Sonuç olarak Şâfiî fakihleri arasında Seyfüddin el-Âmidî (631/1233) gibi, âdil kimselerin mürsel rivayetlerinin kabulü yönünde görüş beyan eden âlimler var olmakla beraber Şâfiî usûlcülerin büyük bir çoğunluğu konuyla ilgili olarak Şâfiî'yle benzer bir yaklaşım sergilemektedirler. Zira onlar da ancak gerekli kriterleri bünyesinde barındıran mürsel hadislerin hüccet olarak kabul edilebileceğini belirtmektedirler.

Ahmet b. Hanbelî'nin mürsel hadisi kabul edip etmediğine dair Hanbelî usûlcüler tarafından farklı rivayetler aktarılmıştır. Ahmet b. Hanbelî'nin mürsel hadis yaklaşımını incelendiğinde onun yalnızca sika kimselerden rivayette bulunanların mürsel rivayetlerine ayrı bir değer verdiği görülmektedir. Sonuç olarak onun mürsel rivayetleri kabul ettiği ve aralarında bir tercihte bulunduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca o zayıf kimselerden veya her önüne gelenden rivayette bulunanların mürsel rivayetlerine ihtiyatlı yaklaşmıştır. Bir konuda kitap ve sünnetten bir dayanak bulamazsa sahabe fetvasına başvurmuş, sahabe fetvasının olmadığı

¹¹² Abdurrahman b. Ahmed b. Receb ed-Dimaşkî, *Şerhu ilelî't-Tirmizî*, thk. Hemmâm Abdurrahîm Saîd (Ürdün: Mektebetü'l-Menâr, 1987), 1/187.

durumlarda ise muarızı olmamak kaydıyla mürsel hadislerle ihticac etmiştir. Bununla beraber mürsel rivayetlerle ihticac ederken irsâlde bulunan râvinin sika ve güvenilir olmasına da özen göstermiştir. Dolayısıyla Ahmet b. Hanbel'in mürsel hadisler hususunda irsâlde bulunan râvinin halini yani cerh ve ta'dîl durumunu göz önünde bulundurarak bir tercihte bulunduğu söylenilebilir.

Âdil bir râvinin irsâlde bulunduğu kişinin güvenilir olduğuna emin olmadan hadisi Hz. Peygamber'e nispet etmesi düşünülemez düşüncesinden hareketle Hanbelî usûlcüler, sika olan râvinin mürsel olarak aktardığı rivayetlerin kabul edilebileceğini söylemektedirler. Ayrıca onların mürsel hadisin kabulü hususunda, önceki ve sonraki asırların mürsel rivayetleri arasında bir fark gözetmedikleri anlaşılmaktadır. Fakat onlar önceki asırların mürsellersinin daha sonraki asırların mürsel rivayetlerine öncelenebileceğini veya tercih sebebi olabileceğini de belirtirler. Sonuç olarak Hanbelî usûl âlimlerinin büyük bir çoğunluğunun mürsel rivayetleri hüccet olarak kabul ettikleri anlaşılmaktadır. Mürsel hadisin kabulü hususunda Hanbelî mezhebinin yaklaşım olarak Malikî ve Hanefî mezhebine daha yakın olduğu da altı çizilmesi gereken önemli bir husustur.

Kaynakça

- Abdulkadir Bedran, Abdulkadir b. Bedran ed-Dımaşkî. *el-Medhal ilâ mezhebi'l-imâm Ahmed b. Hanbel*. thk. Muhammed Emin Denavî. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1. Basım, 1996.
- Alâî, Ebû Saîd Salâhuddîn Halîl b. Keykeldî. *Câmiu't-tahsîl fî ahkâmi'l-merâsîl*. thk. Hamdi Abdulmecîd es-Selefi. Beyrut: Alemu'l-Kütüb, 1986.
- Beyhakî, Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyn. *Marifetu's-sünen ve'l-âsâr*. thk. Abdulmutî Emîn Kal'acı. 15 Cilt. Kahire: Dâru'l-Vefâ, 1991.
- Beyhakî, Ebû Bekr Ahmed b. el-Huseyn. *Menâkıbu's-Şâfiî*. thk. Ahmed Sakr. 2 Cilt. Kahire: Mektebetu Dâri't-Turas, 1. Basım, 1970.
- Bilgin, Recep. "Saîd b. Müseyyeb'in Hayatı, Kişiliği ve Hadis İlmindeki Yeri". *Kilis 7 Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 5/9 (2018/2), 537-564.
- Buhûtî, Mansûr b. Yûnus b. Salâhiddîn. *el-Minehu's-şâfiyât*. thk. Abdullah b. Muhammed el Mutlak. 2 Cilt. Suudi Arabistan: Dâru Künuzi İşbiya, 1. Basım, 2006.
- Cürcânî, Ebû Ahmed b. Adî b. Abdillâh. *el-Kâmil fî duafâi'r-ricâl*. thk. Âdil Ahmed Abdulmevcud vd. 9 Cilt. Lübnan: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1. Basım. 1997.
- Cüveynî, İmâmu'l-Haremeyn Abdulmelik b. Abdillâh b. Yûsuf. *el-Varakât*. Riyad: Dâru's-Semî, 1996, 15.
- Cüveynî, İmâmu'l-Haremeyn Abdulmelik b. Abdillâh b. Yûsuf. *Kitabu't-telhîs fî usûli'l-fikh*. thk. Abdullah Cevlem en-Nibâlî, Beşir Ahmed el-Umerî. 3 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Beşâiri'l-İslâmiyye, 1. Basım, 1996.
- Cüveynî, İmâmu'l-Haremeyn Abdulmelik b. Abdillâh b. Yûsuf. *el-Burhân fî usûli'l-fikh*. thk. Salih b. Muhammed b. Uveyde. 2 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1. Basım. 1997.
- Dânî, Osmân b. Saîd. *Kitabun fî ilmi'l-hadis*. thk. Ali b. Muhammed el-Kindî. Ebû Dabi: Müessesetu Beynune, 2006.
- Ebû Dâvûd, Süleymân b. el-Eşas el-Ezdî es-Sicistânî. *Risâletu Ebî Dâvûd ilâ ehli Mekke fî vasfi sünenihû*. thk. Muhammed b. Lutfî es-Sabbâğ. Beyrut: el-Mektebetu'l-İslâmî, 3. Basım, 1984.
- Ebû Ya'lâ, Muhammed b. el-Hüseyn el-Ferrâ'. *el-Udde fî usûli'l-fikh*. thk. Ahmed b. Ali Seyr el-Mübârekî. 5 Cilt. Riyad: y.y., 2. Basım, 1990.
- Fahreddin er-Râzî, Muhammed b. Ömer b. Hüseyin et-Teymî. *el-Mahsûl fî ilmi usûli'l-fikh*. thk. Tâhâ Câbir Feyyaz el-Alvânî. 6 Cilt. b.y.: Müessesetü'r-Risâle, 2. Basım, 1997.
- Gazzâlî, Ebû Hâmid Muhammed b. Muhammed. *el-Menhul min talikâti'l-usûl*. thk. Muhammed Hasan Heyto. Dımeşk: Dâru'l-Fikr, 1998.
- Gazzâlî, Ebû Hâmid Muhammed b. Muhammed. *el-Mustasfa fî ilmi'l-usûl*. thk. Muhammed b. Süleyman el-Eşkar. 2 Cilt. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1. Basım, 1997.

- Hâkim en-Nîsâbüri, Muhammed b. Abdillâh. *Marifetu ulûmi'l-hadîs*. thk. Seyyid Muazzam Hüseyin. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2. Basım, 1977.
- Hatîb Bağdâdî, Ahmed b. Alî b. Sâbit. *el-Kifâye fî ilmi'r-rivâye*. thk. Mahir Yasin el-Fahl. 2 Cilt. Dammam: Dâru İbni'l-Cevzî, 2011.
- Hatîb el-Bağdâdî, Ahmed b. Alî b. Sâbit. *el-Câmi li-ahlâki'r-râvî ve adâbi's-sâmi*. thk. Mahmud Tahhân. 2 Cilt. Riyad: Mektebetü'l-Mearif, 1983.
- İbn Abdilberr, Yûsuf b. Abdillâh b. Muhammed en-Nemerî. *et-Temhîd limâ fî'l-Muvatta mine'l-meânî ve'l-esânîd*. thk. Mustafa b. Ahmed el-Alevî, Muhammed Abdulkebir el-Bekrî. 24 Cilt. Mağrib: Vizaretu Umumi'l-Evkaf veş-Şuûnil-İslamiyye, 1967.
- İbn Akîl, Ebu'l-Vefâ Alî b. Akîl b. Muhammed b. Akîl el-Bağdâdî. *el-Vâdih fî usûli'l-fikh*. Abdullah b. Abdulmuhsin et-Türkî. 5 Cilt. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1. Basım, 1999.
- İbn Ebî Şeybe, Ebû Bekr Abdullah b. Muhammed b. İbrâhîm el-Absî. *el-Musannef fî'l-ehâdîs ve'l-âsâr*. thk. Kemal Yusuf el-Hût. 7 Cilt. Riyad: Mektebetu'r-Ruşd, 1. Basım, 1989.
- İbn Hacer, Ahmed b. Alî b. Muhammed. *Nüzhethü'n-nazar fî tavzîhi fuhbeti'l-Fiker*. Kahire: Dâru'l-Âsâr, 1. Basım, 2002.
- İbn Hacer, Ahmed b. Alî b. Muhammed. *Takrîbu't-tehzîb*. thk. Muhammed Avvame. Suriye: Dâru'r-Reşîd, 1986.
- İbn Hazm, Alî b. Ahmed b. Saîd el-Endelüsî. *el-İhkâm fî usûli'l-ahkâm*. thk. Ahmed Muhammed Şakir. 8 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Âfaki'l-Cedide, 1983.
- İbn Kayyim el-Cevziyye, Muhammed b. Ebî Bekr b. Eyyûb. *Îlâmu'l-muvakkûn an Rabbi'l-âlemîn*. thk. Ebû Ubeyde Meşhûr b. Hasan Âlu Selmân. 7 Cilt. Suudi Arabistan: Dâru İbni'l-Cevzî, 2002.
- İbn Kesîr, Ebu'l-Fidâ İsmâîl b. Ömer ed-Dımaşkî. *İhtisâru ulûmi'l-hadîs*. thk. Mahir Yasin Fahl. Riyad: Dâru'l-Meyman, 1. Basım, 2013.
- İbn Kudâme, Muvaffakuddîn Abdullah b. Ahmed el-Makdisî. *Ravzatu'n-nâzir ve cünnetu'l-münâzir*. 2 Cilt. Beyrut: Müessesetü'r-Reyyân, 2. Basım, 2002.
- İbn Müflih, Muhammed el-Makdisî. *Usûlu'l-fikh*, thk. Fehd b. Muhammed es-Sedhân. 4 Cilt. Riyad: Mektebetu'l-Abîkân, 1. Basım, 1999.
- İbn Receb, Abdurrahman b. Ahmed ed-Dımaşkî. *Şerhu ileli't-Tirmizî*. thk. Hemmâm Abdurrahîm Saîd. 2 Cilt. Ürdün: Mektebetü'l-Menâr, 1987.
- İbn Sa'd, Muhammed b. Sa'd b. Menî'el-Basrî. *et-Tabakâtu'l-kübrâ*. thk. Muhammed Abdulkadir Ata. 8 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1. Basım, 1990.
- İbn Teymiyye, Ebu'l-Berekât Abdusselâm b. Abdillâh b. el-Hadır el-Harrânî vd., *el-Müsevvede fî usûli'l-fikh*. thk. Muhammed Hasan Muhammed Hasan İsmâîl. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1. Basım, 2007.
- İbnu's-Salâh, Osmân Abdirrahmân eş-Şehrezûrî. *Ulûmu'l-hadîs*. thk. Nureddin Itr. Beyrut: Dâru'l-Fikri'l-Muasır, 1986.
- İsnevî, Cemâlüddîn Abdurrahîm b. el-Hasen. *Nihâyetu's-sûl fî şerhi minhâci'l-usûl*. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1. Basım, 1999.
- İstemi, Fuat. "İmam Şâfiî'nin Kullandığı Hadis Kaynakları (er-Risâle Örneği)". *Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi*, 8/2 (16) (2016), 641-667.
- İstemi, Fuat. *Bir Hadis Usulü Kaynağı Olarak er-Risâle -Hadis İlimleri Açısından Bir İnceleme*. Ankara: Fecr Yayınları, 2019.
- Kelvezânî, Mahfûz b. Ahmed b. el-Hasen. *et-Temhîd fî usûli'l-fikh*. thk. Muhammed b. Ali b. İbrâhîm. 4 Cilt. Cidde: Dâru'l-Medenî 1985.
- Koçinkağ, Mansur. "İmâm Şâfiî'nin Mürsel Hadis Anlayışı", *Journal of Intercultural and Religious Studies Dergisi*, 7, (2014), 61-80.

- Mâverdi, Ebu'l-Hasen Ali b. Muhammed b. Muhammed b. Habîb el-Basrî. *el-Hâvi'l-Kebîr*. thk. Ali Muhammed Muavvaz - Âdil Ahmed Abdulmevcûd. 19 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1. Basım, 1999.
- Merdâvî, Alâuddîn Ali b. Süleymân b. Ahmed. *et-Tahbîr fi şerhi't-tahrîr*. thk. Abdurrahman b. Abdillâh el-Cibrîn, İvaz b. Muhammed el-Karanî , Ahmed b. Muhammed b. Sâlih es-Serrâh. 8 Cilt. Riyad: Mektebetü'r-Ruşd, 1. Basım, 2000.
- Merdâvî, Alâuddîn Ali b. Süleymân b. Ahmed. *Tahrîru'l-menkûl ve tehzîbu ilmi'l-usûl*. thk. Abdullâh Haşim, Hişam el-Arabî. Katar: Vizâretul Evkâf ve Şuûnil İslamiyye, 2013.
- Mizzî, Ebu'l-Haccâc Cemâluddîn Yûsuf. *Tehzîbu'l-kemâl fi esmâi'r-ricâl*. thk. Beşşar Avvad Maruf. 35 Cilt. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1. Basım, 1980.
- Müslim, Ebu'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc el-Kuşeyrî. *el-Câmiu's-sahîh*. thk. Muhammed Fuad Abdulkakî. 5 Cilt. Beyrut: Dâru lhyâi't-Turâsî'l-Arabî, ts..
- Muzenî, Ebû İbrâhîm İsmâil b. Yahyâ b. İsmâil. *el-Muhtasar*. (Şâfiî'nin *el-Um* adlı eseriyle basılmıştır). 8 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Ma'rif, 1990.
- Nesâî, Ebû Abdîrrahmân Ahmed b. Şuayb. *ed-Duafâ' ve'l-metrûkûn*. Thk. Mahmûd İbrâhîm Zâyed. Halep: Dâru'l-Vaî, 1. Basım, 1976.
- Nevevî, Ebû Zekeriyâ Yahyâ b. Şeref. *el-Mecmû' şerhu'l-mühezzeb*. thk. Muhammed Necib el-Mutiî. 13 Cilt. Cidde: Mektebetü'l-İrşad, ts..
- Polat, Selahattin. *Mürsel Hadisler ve Delil Olma Yönünden Değeri*. Ankara: TDV Yayınları, 1. Baskı, 2010.
- Sehâvî, Muhammed b. Abdîrrahmân b. Muhammed. *Fethu'l-muğîs bi-şerhi elfiyyeti'l-hadîs li'l-İrâkî*. thk. Ali Hüseyin Ali. 4 Cilt. Mısır: Mektebetü's-Sünne, 2003.
- Subkî, Takîyyüddîn Ali b. Abdilkâfi, Tâcüddîn Abdulvehhâb b. Ali. *el-İbhâc fi şerhi'l-minhâc*. 3 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1995.
- Suyûtî, Celâluddîn Abdurrahman b. Ebî Bekr. *Tedribu'r-râvî fi şerhi takrîbi'n-Nevevî*. thk. Muhammed Eymen b. Abdillâh eş-Şebrâvî. Kahire: Dâru'l-Hadîs, 2004.
- Şâfiî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İdrîs. *er-Risâle*. thk. Ahmed Şakir. Mısır: Mektebetü'l-Halebî, 1940.
- Tahhân, Mahmud. *Teysîru mustalahi'l-hadis*. Kahire: Mektebetü'l-Ma'arif, 2010.
- Ukaylî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Amr b. Mûsâ. *ed-Duafâu'l-kebîr*. thk. Abdulmutî Emîn Kal'acî. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1. Basım. 1984.
- Xursî, Muhammed Salih b. Ahmed el-Xursî. *en-Nuketü'l-gurer*. Dîmeşk: Dâru'l-Kadirî, 1. Basım, 2008.
- Zebîdî, Ebu'l-Feyz Muhammed Murtazâ el-Hüseynî. *Tâcu'l-arûs min cevâhiri'l-kâmûs*. 24 Cilt. Beyrut: Dâru'l-fikr, 1. Basım, 1994.
- Zehebî, Şemsüddin Muhammed b. Ahmed b. Osmân. *Târihu'l-İslâm ve vefeyâtu'l-meşâhîr ve'l-a'lâm*. thk. Beşar Avvad Ma'ruf. 15 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, 1. Basım, 2003.
- Zehebî, Şemsüddin Muhammed b. Ahmed b. Osmân. *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ'*. 18 Cilt. Kahire: Dâru'l-Hadis, 2006.
- Zehebî, Şemsüddin Muhammed b. Ahmed b. Osmân. *Tezkiretu'l-huffâz*. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l- Kütübî'l-İlmiyye, 1. Basım, 1998.
- Zerkeşî, Bedrüddîn Muhammed b. Bahâdır. *el-Bahru'l-muhîd fi usûli'l-fikh*. 8 Cilt. Kahire: Dâru'l-Ketbî, 1. Basım. 1994.
- Zerkeşî, Bedrüddîn Muhammed b. Bahâdır. *en-Nuket alâ mukaddîmeti İbni's-Salâh*. thk. Zeynelâbidîn b. Muhammed b. Belâferîc. 3 Cilt. Riyad: Edvâu's-Selef, 1998.
- Zerkeşî, Muhammed b. Abdillâh. *Şerhu'z-Zerkeşî alâ muhtasari'l-Hırakî*. thk. Abdulmunim Halil İbrahim. 3 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2002.

The Mursal Hadith Approach of Shafi'i and Hanbali Famous Usul Scholars

Citation: Turan, Mehmet, The Mursal Hadith Approach of Shafi'i and Hanbali Famous Usul Scholars, Artuklu Akademi, 2022/9 (2), 305-320.

Extended Abstract

Mursal hadith in the eyes of hadith scholars has been defined as the hadith transmitted by tabi'un from the Prophet. Usul scholars, on the other hand, used the term mursal for all kinds of hadiths that have interruption in their narration chain, unlike the hadithists. Therefore, considering their definition, it is understood that the term mursal is used in the sense of munqati. When the Usul works are examined, it is seen that the scholars of the methodology exhibit a completely different point of view from the hadith scholars, from the definition of the mursal hadith to its value as evidence. For this reason, in our study, the basic approaches of the scholars of methodology on this issue were discussed and examined. In our study, first of all, Imam Shafii's (204/820) mursal hadith approach is discussed. Because he puts forward some conditions for a hadith to be accepted as a proof. At the same time, one of these conditions that point to the soundness of the hadith is that there is no interruption (inqita) in the hadith. For this reason, the mursal hadith was naturally accepted as weak by Imam Shafii and it was said that it could not be used as evidence. As a matter of fact, when examining the mursal hadith approach of Imam Shafii, it is seen that unlike other scholars, he put forward some extra criteria for the acceptance of the mursal hadith. In our study, it has been tried to determine what the said criteria are, based on his work called ar-Risala. Again, based on his work ar-Risala, it has been tried to examine together with the reasons why the narrations of the narrators, who came after the greats of the tabi'un, were not accepted by Imam Shafii. Although it has been claimed that Imam Shafii did not take the mursal hadith into consideration as evidence, it should be noted that he accepted the mursal hadiths within his framework of the necessary criteria. When the sources are examined, it is stated that mursal hadiths were accepted before Imam Shafii, but such narrations began to be rejected with Imam Shafii, and it was claimed that he opposed the consensus about the validity of the mursal hadith. Although it has been claimed that Imam Shafii did not take the mursal hadith into consideration as evidence, it should be noted that he accepted the mursal hadiths within his framework of the necessary criteria. When the sources are examined, it is stated that mursal hadiths were accepted before Imam Shafii, but such narrations began to be rejected with Imam Shafii. It has also been claimed that he opposed the consensus (al-Ijma') that is said to exist regarding the authority of the mursal hadith. The claim in question was made by Abu Davud as-Sijistani (275/889) and it was expressed by at-Tabari(310/923). For this reason, in our study, the claim that Imam Shafii opposed the consensus (al-Ijma') was investigated and the consistency of this claim was tried to be determined based on the views of the scholars preceding Imam Shafii on mursal hadiths.

In addition, Imam Shafii's approach to mursal hadiths of Said b. al-Museyyeb (94/713) is also examined in our study. Because some scholars claimed that Imam Shafii only accepted the mursal hadiths of Said b. al-Musayyab. Others stated that Imam Shafii accepted other mursal narrations that met the necessary conditions in addition to Said b al-Musayyab's mursals. In practice, which of these claims is true, we have tried to determine in our study by taking into consideration Imam Shafii's book ar-Risala. In addition, it is known that other scholars as well as Imam Shafii attributed a special value to the mursal narrations of Said b. al-Musayyab and preferred it to the mursal narrations of other people. The reason why his mursal narrations are subject to such a privilege in the eyes of scholars is among the issues discussed in our study. When the sources are examined, it is seen that Said b. al-Musayyab's mursal rumors were given priority because he was a son of the Companions, he had reached ten companions who were heralded with heaven, and he was one of the leading jurists of the Hejaz region. In addition, the fact that the narrations he narrated as mursea had sound isnads was also effective in this regard. The way Shafi'i scholars followed in relation to mursal hadith was questioned by considering the basic works written in the Shafi'i sect. In our study, the mursal hadith approach of Hanbali scholars, especially Ahmed b. Hanbal (241/855), was questioned and two different narrations about whether Ahmet b. Hanbal accepted the mursal hadith or not were examined. In our study, the evaluations of Hanbali method scholars about these narrations are included. Afterwards, it was tried to determine which of the claims in these narrations was true by referring to Ahmed b Hanbal's views and evaluations on mursal hadiths. It has been tried to determine the approaches of Hanbali scholars about mursal hadith, based on the basic works written in the Hanbali fiqh method.